

Πτωχευμένοι Αλλά Επικερδείς

28^η Απριλίου 2014

Μπορεί ο πτωχευμένος να είναι ταυτόχρονα και επικερδής; Και βέβαια μπορεί, παρόλο που ο νους μας πρέπει να κάνει κάποιες παράτολμες «μανούβρες» για να συμβιβάσει τις δύο αυτές «ιδιότητες». Είναι όμως απαραίτητο να κάνει αυτές τις «μανούβρες» αν θέλουμε να καταλάβουμε τον περίεργο κόσμο στον οποίο ζούμε σήμερα, προϊόν μιας ατελείωτης Κρίσης.

Ότι ένα άτομο μπορεί να παράγει κέρδος όντας πτωχευμένο είναι απλό να το κατανοήσουμε, αρκεί να είμαστε διατεθειμένοι να δούμε το χρέος ως ένα στατικό βουνό συσσωρευμένων υποχρεώσεων προς τους πιστωτές του και τα κέρδη ως ένα ποταμάκι κερδών που βγάζει μηνιαίως. Ας πάρουμε ένα παράδειγμα από το όχι τόσο μακρινό παρελθόν: Ο Γιώργος είναι γνωστός μου ταξιτζής. Σίγουρος ότι το Χρηματιστήριο Αθηνών θα συνέχιζε να ακμάζει με τους ίδιους ρυθμούς που είχε επιδείξει τα προηγούμενα χρόνια, το 1999 πούλησε οικόπεδο που του είχε αφήσει ο πατέρας του, πήρε επί πλέον μεγάλο δάνειο από την τράπεζα (χρησιμοποιώντας το ταξί του ως εχέγγυο), και ξόδεψε όλο αυτό το βουνό χρήματος σε μετοχές που, σε μερικούς μήνες, έσκασαν σαν σαπουνόφουσκες.

Παρόλο που δώδεκα ώρες το εικοιτετράωρο στο τιμόνι του άφηναν ένα σεβαστό ποσό κέρδους μηνιαίως, το ποσόν αυτό ήταν κατά πολύ μικρότερο των τόκων που έπρεπε να αποπληρώνει κάθε μήνα για τα δανειά του (τα οποία, βέβαια, αντίθετα με τις μετοχές που εξαυλώθηκαν, αύξαναν συνεχώς ανατοκιζόμενα). Ακόμα και να πουλούσε το ταξί του (χρησιμοποιώντας το ποσό που θα εισέπραττε για να αποπληρώσει μέρος των δανείων του), και να εργαζόταν ως μισθωτός ταξιτζής, και πάλι δεν θα μπορούσε να αποπληρώνει τις δόσεις του. Χρεοκοπημένος και παράλληλα επικερδής!

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με την τράπεζα που δάνεισε στον Γιώργο: μετά την χρεοκοπία του ελληνικού δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, εν έτει 2010, πτώχευσε κι εκείνη. Έως και σήμερα, η τράπεζα παραμένει βαθιά πτωχευμένη, όμως, εδώ και ένα χρόνο, παρουσιάζει κέρδη κάθε τρίμηνο. «Πως είναι δυνατόν» με ρωτούν πολλοί, «να ισχυρίζεσαι ότι μια επικερδής τράπεζα είναι πτωχευμένη;» Η απάντηση δεν διαφέρει, υπό μία άποψη, από την περίπτωση του Γιώργου: Τα κέρδη της τράπεζας δεν είναι παρά σταγόνες που πέφτουν στον τρύπιο κουβά που πρέπει να γεμίσει ώστε να αντικατασταθούν τα χαμένα, λόγω της Κρίσης, κεφάλαια της τράπεζας (*) τόσο που να μην έχει αρνητικό καθαρό παθητικό.

Η σημαντική διαφορά των δύο περιπτώσεων, Γιώργου και τράπεζας, έχει να κάνει με την περίεργη φύση των τραπεζών. Αντίθετα με την επιχείρηση του Γιώργου, και όλων των άλλων επιχειρήσεων εκτός του τραπεζικού τομέα, ο Γιώργος δεν μπορεί να δημιουργεί χρήμα εκ του μη όντως. Αν δεν έχει αγώγι, αν το αγώγι του αποφέρει λίγα σε σχέση με το κόστος του πετρελαίου κλπ, ο Γιώργος δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να αυξήσει το ποταμάκι των καθαρών

του εσόδων – των κερδών του. Η τράπεζά του όμως μπορεί! Όταν, για παράδειγμα, έδωσε τα δάνεια εκείνα στον Γιώργο, δεν χρειάστηκε να χρησιμοποιήσει καταθέσεις κάποιου άλλου πελάτη (όπως λανθασμένα υποθέτουν πολλοί). Απλά, πίστωσε τον λογαριασμό του Γιώργου με ένα μεγάλο ποσό το οποίο, καθώς ο Γιώργος το ξόδεψε (ανοητώς) αγοράζοντας μετοχές, έμεινε εντός του τραπεζικού συστήματος (ίσως και στην ίδια την τράπεζα), στους λογαριασμούς εκείνων που του πούλησαν τις μετοχές.

Αν είναι έτσι, πως είναι δυνατόν να πτωχεύουν οι τράπεζες και τι σταματά τις τράπεζες να δημιουργούν άπειρο χρήμα, χρήμα χωρίς όρια; Η απάντηση είναι διπλή: Πρώτον, όταν πελάτες όπως ο Γιώργος πτωχεύσουν, έχοντας καεί στον χυλό φυσάνε και το γιαούρτι – αρνούμενοι να πάρουν νέα δάνεια. Έτσι το ποταμάκι των κερδών της τράπεζας μειώνεται σε ορμητικότητα. Την ίδια στιγμή, η χρεοκοπία πελατών όπως ο Γιώργος αυξάνει εκθετικά το ποσό των κερδών θα έπρεπε να βγάζει η τράπεζα ώστε να πληροί τους κανόνες των ρυθμιστικών αρχών. (*) Βλέπετε, οι ρυθμιστικές αρχές, όταν επιλέγουν να κάνουν την δουλειά τους (πράγμα σπάνιο βέβαια), θέτουν όρια στον λόγο μεταξύ (α) των δανείων που έχουν δώσει οι τραπεζίτες και (β) των αδιάθετων κεφαλαίων τους, και έτσι περιορίζουν την παραγωγή χρήματος εκ μέρους των τραπεζών, ώστε να μην δημιουργούνται δυσθεώρητες φούσκες (π.χ. στην αγορά ακινήτων) το σκάσιμο των οποίων θα φέρει την επόμενη κρίση.

Κάπως έτσι, από την μία οι πελάτες ζητούν λιγότερα δάνεια και από την άλλη και οι τράπεζες, φοβούμενες τις ρυθμιστικές αρχές, προσφέρουν λιγότερα δάνεια. Το αποτέλεσμα είναι η προσφορά τραπεζικής πίστης, δηλαδή δανεικού χρήματος, να μειώνεται κάθετα. Πως επιρρεάζει αυτή η ραγδαία μείωση της προσφοράς χρήματος την «τιμή» του χρήματος (δηλαδή το επιτόκιο); Το εκτοξεύει στα ουράνια! Παρατηρήστε πως αυτό συνεισφέρει τα μέγιστα στο φαινόμενο πτωχευμένες-και-παράλληλα-επικερδείς τράπεζες:

Όταν το επιτόκιο δανεισμού αυξάνεται εν καιρώ Κρίσης, οπότεν το επιτόκιο καταθέσεων είναι σχεδόν μηδενικό (καθώς η Κεντρική Τράπεζα το έχει εκμηδενίσει σε μια απέλπιδα προσπάθεια να επανακινήσει την οικονομία), τα λίγα δάνεια που δίνονται αποφέρουν μεγάλο ποσοστό κέρδους στην τράπεζα (η οποία δανείζεται με 0,25% από την Κεντρική Τράπεζα και δανείζει με, π.χ., 6%). Την ίδια ώρα, καθώς μειώνεται η συνολική δανειοδότηση, μειώνεται η ικανότητά της να αναπληρώσει τα χαμένα κεφάλαιά της, και να αποτινάξει από πάνω της την χρεοκοπία. Χρεοκοπημένη και παράλληλα επικερδής!

Υπεράνω του Γιώργου και του τραπεζίτη του βρίσκεται, βεβαίως, το πτωχευμένο δημόσιο. Ακόμα κι αν πάψει να δίνει συντάξεις, να πληρώνει για τα νοσοκομεία κλπ, κι εφόσον κάποιοι πληρώνουν φόρους, δεν είναι απίθανο, κάποια στιγμή, να παρουσιάσει πραγματικό πρωτογενές πλεόνασμα (***) – να γίνει «επικερδής». Όχι όμως και να πάψει να είναι χρεοκοπημένο καθώς, τα τελευταία τέσσερα χρόνια, προσθέτει συνεχώς νέες ποσότητες χρέους στο υπάρχον βουνό δανεικών υπό όρους λιτότητας που μειώνουν το εθνικό εισόδημα και, μαζί με

αυτό, το ποταμάκι καθαρών φορολογικών εσόδων. Άλλη μια περίπτωση συμβίωσης της χρεοκοπίας με την «κερδοφορία».

Επί της ουσίας, το πρόβλημα της οικονομίας μας είναι ότι, ακόμα και να περάσουν στην κερδοφορία ο Γιώργος, ο τραπεζίτης του και το κράτος, και οι τρεις θα παραμείνουν πτωχευμένοι στο διηνεκές. Ποτέ πτώχευση δεν ξεπεράστηκε με κέρδη που είναι λιγότερα από τους τόκους και με επιμήκυνση των δανείων στο μέλλον, βάσει νέου δανεισμού. Ο μόνο τρόπος, για παράδειγμα, να αποδράσει από την πτώχευση ο Γιώργος είναι να κουρευτεί εκείνο το δάνειο που ανόητα ζήτησε και ανόητα του έδωσαν. Το ίδιο και με το δημόσιο χρέος.

Αν και ο Γιώργος, ο τραπεζίτης του και το κράτος αντιμετωπίζουν (στην καλύτερη περίπτωση) το ίδιο ακριβώς πρόβλημα (του να είναι χρεοκοπημένοι ακόμα κι αν καταφέρουν να γίνουν επικερδείς), η τριμερής αυτή σχέση δεν είναι καθόλου μα καθόλου συμμετρική. Αντιμέτωπος με το φάσμα της συνεχούς πτώχευσης, ο Γιώργος το πολύ-πολύ να κλέψει έναν πελάτη του, ή να μην αποδώσει όλον φόρο που χρωστά στο κράτος. Αν όμως του προτείνουν να κηρύξει επισήμως χρεοκοπία, θα πετάξει την σκούφια του καθώς έτσι θα ξεφορτωθεί ένα χρέος το οποίο, αν και σύναψε ηλιθιωδώς (και για αυτό ευθύνεται), είναι αδύνατον να το αποπληρώσει ό,τι και να κάνει.

Σε αντιδιαστολή, ο τραπεζίτης έχει άλλες «προοπτικές» και «δυνατότητες». Από την φύση της τράπεζας, δεν αποπληρώνει τίποτα, δεν φοβάται τίποτα, είναι ελεύθερος από το βάρος της χρεοκοπίας **εφόσον το κράτος κ ο ρυθμιστές αρχές κάνουν τα στραβά μάτ α** (όσον αφορά τα λογιστικά βιβλία των τραπεζών) και μάλιστα του χαρίζουν τεράστια κεφάλαια (που δανείζεται εκ μέρους του Γιώργου). Αυτό του δίνει άπειρη δύναμη απέναντι στην κοινωνία **εφόσον ο κυβερνώντες δεν του τραβήξουν το χαλ κάτω από τα πόδ α**.

Αν βάλουμε δίπλα-δίπλα

(Α) την άπειρη δύναμη του τραπεζίτη να δημιουργεί χρήμα εφόσον η πολιτική εξουσία του επιτρέπει να αγνοεί την χρεοκοπία του, και
(Β) την άπειρη φιλοδοξία των κυβερνώντων να παραμείνουν κυβερνώντες (κάτι που γίνεται πιο εύκολο όταν ρέει το ποταμάκι των τραπεζικών κερδών και προς αυτούς),

κατανοούμε τι συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα (κι όχι μόνο).

(*) Κατά την Κρίση χάθηκαν τραπεζικά κεφάλαια λόγω της πτώχευσης επιχειρήσεων και πελατών, όπως ο Γιώργος, λόγω των θαλασσοδανείων σε ημέτερους (και πολιτικά κόμματα) και, πολύ λιγότερο, λόγω του κουρέματος των κρατικών ομολόγων το 2012 (τα οποία υπερ-αναπληρώθηκαν από την «ανακεφαλαιοποίηση» του 2012). Υπάρχει βέβαια και η πιο πρόσφατη, θλιβερή,

«επιαναγορά χρέους», Δεκ. 2012, που όμως είναι μια πονεμένη ιστορία στην οποία δεν θα επεκταθώ εδώ.

(**) Το οποίο βέβαια το ελληνικό δημόσιο διαθέτει σήμερα μόνο στα χαρτιά των νέων Greek Statistics – άλλη μια πονεμένη ιστορία που, κι αυτή, δεν είναι του παρόντος.